

PROMPT ENGINEERING У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ ТА ШІ

Промпт у взаємодії з штучним інтелектом можна розглядати як мовленнєвий акт, що має власну ілюкутивну силу та прагматичну спрямованість. У сучасному контексті ця концепція була перенесена на сферу взаємодії з штучним інтелектом. Зокрема, Штефан Хольтель у праці *From Directive to Dialogue: Reframing Prompt Engineering as Illocutionary Speech Acts* [1]. одним із перших запропонував розглядати промпт як мовленнєвий акт із власною ілюкутивною силою та прагматичною спрямованістю. Таким чином, промпт постає не лише технічною інструкцією, а комунікативною дією, що формує дискурс взаємодії «людина — ШІ».

Теорія мовленнєвих актів, започаткована Дж. Остіном і розвинена Дж. Серлем, доводить, що висловлювання є не лише передачею інформації, а й дією. Основні положення Теорії мовленнєвих актів були вперше викладені англійським логіком і філософом Дж. Остіном в лекціях, прочитаних в Гарвардському університеті (США) в 1955 р., а потім опублікованих в праці «Слово як дія» (*How To Do Things With Words*). У цьому контексті промпт виступає як директивний інструмент, що спонукає ШІ до виконання певної операції: створення тексту, перекладу, плану чи іншого результату. Такий тип промпту відповідає директивним актам у класифікації Серля [5, с. 112]. Інший різновид промпту — запит інформації, коли користувач прагне отримати знання чи пояснення. На думку дослідників “швидка інженерія являє собою новий жанр комп’ютерно-опосередкованого дискурсу. Її ефективність ґрунтується на здатності користувача пояснювати неявний контекст та спрямовувати «увагу» моделі за допомогою засобів природної мови” [3, с. 54].

Діалог між людиною та штучним інтелектом має специфіку, що відрізняє його від традиційної комунікації між людьми. Передусім, у взаємодії з ШІ відсутня інтонаційна та невербальна складова. Натомість у діалозі з ШІ ключову роль відіграє текстова форма, де значення створюється через точність формулювання та структуру промпту. Слід зауважити, що ШІ може “імітувати людські здібності, передавати знання, персоналізувати та отримувати зворотний зв’язок, а також представляти результати у ключових символічних репрезентаціях людського мислення, таких як тексти природною мовою, зображення (включаючи фотографії), відео, музика та програмний код” [2, с. 50]. Другою відмінністю є здатність ШІ миттєво враховувати величезний контекст: попередні повідомлення, великі масиви даних, міждисциплінарні зв’язки. Третім аспектом є прагматична спрямованість: користувач очікує від ШІ не лише реакції, а й конкретного результату — тексту, плану, пояснення чи моделі ситуації. Таким чином, діалог із ШІ поєднує риси директивного та інформаційного мовленнєвого акту, але водночас позбавлений емоційної та інтонаційної багатозначності, властивої людському спілкуванню. Це відкриває нові перспективи для дослідження комунікативної прагматики у цифровому середовищі, де взаємодія будується на точності, швидкості та контекстуальній глибині.

Науковці наалізують лінгвістичний аналіз ефективних промптів та вказують на такі ключові когнітивно-комунікативні стратегії, що забезпечують генерацію релевантного тексту: 1. Стратегія прийняття персони. Використання таких конструкцій, як «Дій як експерт в академічному письмі...» . 2. Стратегія підказок ланцюга думок. Застосування метакомунікативних маркерів, таких як «Давайте подумаємо крок за кроком». 3. Стратегія контекстних обмежень. Використання заперечних конструкцій («не використовуйте пасивний стан») та обмежувальних параметрів («менш ніж 100 слів»)[3, с. 53-54].

Типологія промптів для вивчення мови демонструє різні способи організації взаємодії з системами штучного інтелекту, які відповідають певним навчальним цілям та комунікативним потребам здобувачів вищої освіти. У сучасному цифровому освітньому середовищі *prompt engineering* поступово перетворюється не лише на технічний інструмент роботи з генеративними моделями, а й на нову форму мовленнєвої діяльності, що поєднує лінгвістичну, когнітивну та комунікативну компетентності. Типологія промптів дозволяє систематизувати способи взаємодії студента та штучного інтелекту відповідно до дидактичної мети, мовного рівня та типу комунікативного завдання. Класифікація промптів вперше була описана у працях Rosario E.N. та Ong E[4].

Одним із ключових різновидів є рольові промпти, що моделюють певні комунікативні ситуації та забезпечують імітацію реального міжособистісного спілкування. Наприклад, інструкція «Дій як носій мови з Шотландії, який виступає на студентській конференції» створює умови для занурення у мовне середовище та формує навички автентичної комунікації. У межах такого типу взаємодії студент може практикувати різні соціальні ролі, сценарії міжкультурного спілкування та ситуативні моделі мовленнєвої поведінки. Рольові промпти дозволяють враховувати мовний етикет, інтенції співрозмовника, стилістичні особливості та культурний контекст висловлювання. Крім того, вони знижують психологічний бар'єр у процесі вивчення іноземної мови, оскільки взаємодія зі штучним інтелектом сприймається студентами як безпечне комунікативне середовище, де помилки не викликають соціального осуду.

Другим різновидом є корекційні промпти, орієнтовані на виправлення помилок, аналіз граматичних конструкцій та пояснення мовних правил. Формулювання на кшталт «Виправ мої граматичні помилки у наступному тексті та поясни їх українською...» забезпечує не лише автоматичну корекцію, а й метамовний коментар, що допомагає студентові усвідомити механізми функціонування граматики та уникати повторних помилок у майбутньому. Такі промпти особливо важливі у процесі формування граматичної та лексичної компетентностей. На відміну від традиційного тестування, взаємодія з ІІІ має інтерактивний характер: студент може уточнювати пояснення, ставити додаткові питання або просити альтернативні приклади. У результаті формується індивідуалізована траєкторія навчання, яка враховує рівень мовної підготовки та типові помилки конкретного користувача.

Третім типом виступають трансформаційні промпти, спрямовані на зміну стилю, жанру або структури тексту. Наприклад, інструкція «Перепиши цей текст у науковому стилі...» дозволяє практикувати стилістичну адаптацію та оволодівати особливостями різних функціональних стилів мови. Такі промпти формують навички варіювання мовних засобів залежно від комунікативної ситуації, адресата та

професійного контексту. Вони є особливо актуальними для академічного письма, ділової комунікації та міжкультурної взаємодії, де мовна гнучкість відіграє важливу роль. Трансформаційні промпти також сприяють розвитку критичного мислення, оскільки студент може порівнювати варіанти текстів, аналізувати стилістичні зміни та оцінювати доречність мовних конструкцій.

Окрім зазначених типів, у сучасній практиці дедалі частіше використовуються креативні промпти, спрямовані на генерування діалогів, історій, есе іншомовного спілкування. Вони стимулюють розвиток продуктивних мовленнєвих навичок, уяви та творчого підходу до використання мови. Наприклад, інструкція “Створи діалог між студентом та викладачем на іспиті з англійської мови” дозволяє одночасно практикувати тематичну лексику, мовленнєві моделі та комунікативні стратегії.

Важливим різновидом є також аналітичні промпти, що орієнтовані на інтерпретацію тексту, аналіз аргументації або пояснення культурних особливостей висловлювання. Такі інструкції сприяють розвитку навичок критичного читання, дискурс-аналізу та міжкультурної компетентності. У процесі взаємодії з генеративним ШІ студент не лише отримує інформацію, а й навчається аналізувати мовні явища, структуру тексту та прагматичні особливості комунікації.

Отже, типологія промптів для вивчення мови охоплює рольові, корекційні, трансформаційні, креативні та аналітичні інструкції, кожна з яких виконує специфічну функцію у розвитку мовних навичок та комунікативної компетентності. Їхнє використання під час вивчення англійської мови дозволяє поєднати практику автентичного спілкування, усвідомлення граматичних правил, розвиток стилістичної гнучкості та формування критичного мислення. Водночас взаємодія зі штучним інтелектом сприяє персоналізації навчання, адаптації освітнього процесу до індивідуальних потреб здобувача та підвищенню мотивації до вивчення англійської мови.

Таким чином, *prompt engineering* у мовній освіті можна розглядати як новий інструмент цифрової педагогіки та комунікативної практики, що трансформує традиційні підходи до навчання іноземних мов. Промпти стають своєрідними комунікативними моделями, через які студент вибудовує взаємодію з генеративним штучним інтелектом, навчаючись формулювати точні інструкції, структурувати запити та критично оцінювати отримані результати. У перспективі розвиток типології промптів може стати окремим напрямом прикладної лінгвістики та методики викладання іноземних мов, оскільки ефективна взаємодія людини та ШІ дедалі більше визначатиме специфіку цифрової освіти та сучасної міжкультурної комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Holtel, S. From Directive to Dialogue: Reframing Prompt Engineering as Illocutionary Speech Acts. In: Plummer, T., Dubbert, D., Preschern, C. (eds) *Pattern Languages of Programs, People and Practices*. EuroPLoP 2025. Lecture Notes in Computer Science, vol 16494. 2026. P.118 – 131.
2. Melnyk A. Gen AI and flipped learning: reinforcing pre-service English teachers` professionally focused communicative competence. Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка. Педагогіка. № 1(19). 2024. С. 49 – 54.
3. Nykyporets S. Cognitive strategies of Prompt engineering in contemporary human-machine interaction discourse. Текст і дискурс: когнітивно-комунікативні перспективи: матеріали ІХ Всеукраїнської наукової інтернет-конференції. 19-20 лютого 2026 року. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2026. С. 53 – 55.

4. Rosario, E.N., Ong, E. (2026). Narrative Suggestion: An Implicit Corrective Feedback Method for Foreign Language Learning with Role-Playing AI Chatbots. In: Sumi, K., Ali, R., Legaspi, R. (eds) Persuasive Technology. PERSUASIVE 2026. Lecture Notes in Computer Science, vol 16476. P. 325 – 338.
5. Searle J. R. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language / J. R. Searle. Cambridge: Cambridge University Press, 1969. 199 p.